

Cechy osobowości, zachowania agresywne i charakterystyki sytuacji psychologicznych: badania wśród nieletnich w otwartym vs izolacyjnym systemie resocjalizacji

Celem projektu badawczego jest analiza uwarunkowań zachowań agresywnych w perspektywie badań podłużnych w grupie młodzieży nieprzystosowanej społecznie. To znaczy w badaniach sprawdzą rolę cech osobowości (ujętych w modelu *Big Five*: neurotyczność, ekstrawersja, otwartość, sumienność, ugodowość [Costa & McCrae, 1985; McCrae et al., 2005]) i charakterystyk sytuacji psychologicznych (odpowiadających taksonomii Ośmiu Diamentów Sytuacyjnych: Obowiązek, Intelpekt, Przeciwności, Towarzystwo, Pozytywność, Negatywność, Oszustwo, Społeczność [Rauthmann et al., 2014b, 2014a; Rauthmann & Sherman, 2015]) jako zmiennych warunkujących zachowania agresywne (agresji fizycznej, agresji słownej, gniewu i wrogości [Buss & Perry 1992]) wśród nieletnich w okresie dorastania. Wybór perspektywy badań podłużnych pozwoli na analizę szerokiego zakresu zmiennych (cech, zachowań, sytuacji) w kontekście zachodzących zmian u badanych osób. W efekcie umożliwi to sformułowanie i zaproponowanie rekomendacji i wskazówek terapeutom i wychowawcom pracującym z młodzieżą nieprzystosowaną społecznie dotyczących interwencji rozwijających cechy osobowości i wzmacniających spostrzeganie sytuacji, które mogą okazać się skuteczne w redukcji skłonności zachowań agresywnych.

Warto wskazać na kilka aspektów innowacyjności tego projektu badawczego. Po pierwsze, na podstawie dostępnej literatury przedmiotu można stwierdzić, że jest to pierwsze badanie dotyczące tak ujętych zachowań agresywnych wśród nieletnich, z określeniem potencjalnych uwarunkowań (cech osobowości i sytuacji psychologicznych) stabilnych i zmiennych przy wykorzystaniu metody pomiarów podłużnych. Innymi słowy badania przyczynią się do wypełnienia tej luki w dziedzinie psychologii osobowości i kryminologii dotyczącej analizy tych zmiennych, gdyż obecnie nadal brakuje kompleksowego modelu, który pozwoliłoby na opis zachowań agresywnych oraz na wyjaśnienie uwarunkowań w obszarze cech osobowości i postrzeganej sytuacji psychologicznej w perspektywie długoterminowej. Zwrócenie uwagi, na łączną analizę zmiennych w obszarze cech osobowości i charakterystyk sytuacyjnych, może lepiej przewidywać różne zachowania (Ruthmann, 2015). Po drugie niniejszy projekt będzie pierwszym, w którym analizuje się rolę postrzeganych sytuacji psychologicznych w grupie młodzieży nieprzystosowanej społecznie. Dzięki takiemu podejściu naukowcy są teraz w stanie badać indywidualne różnice w percepcji sytuacji w taki sam sposób, w jaki badają cechy osobowości, z dodatkową korzyścią w postaci możliwości określenia kontekstów, takich jak np. ośrodki resocjalizacyjne. W końcu, wyniki tego projektu mogą okazać się przydatne dla szerokiej gamy specjalistów zajmujących się pomocą psychologiczną i terapeutyczną dla nieletnich skierowanych do ośrodków kuratorskich i młodzieżowych ośrodków wychowawczych, tj. badanie skonstruowane na potrzeby tego projektu może przyczynić się do wypracowania bardziej efektywnych form pomocy psychologicznej dla takiej grupy młodzieży. Dotyczy to także potrzeby skupienia badań wyłącznie na nieletnich i spełnienie postulatu innych badaczy, wskazujących na konieczność podejmowania badań, w których przedmiotem zainteresowania nie byłyby, jak dotychczas w większości analiz, porównania młodzieży nieprzystosowanej i młodzieży nie mającej problemów z normami społeczno-prawnymi, gdyż takie porównania prowadzą bowiem do przedstawiania nieletnich w negatywnym świetle.

Chociaż dotychczasowe badania poszerzyły znacznie naszą wiedzę na temat zachowań agresywnych, to wiedza na temat ich uwarunkowań analizowanych łącznie (cechy osobowości i postrzeganie sytuacji psychologicznej) a szczególnie kiedy zwracamy uwagę na grupę nieletnich skierowanych do placówek resocjalizacyjnych jest wciąż zbyt mała. Potrzebne są zwłaszcza badania wyjaśniające mechanizmy, zachowania agresywne, jak również badania nad psychologicznymi uwarunkowaniami takich zachowań. Dlatego w projekcie badawczym skupiamy się na mechanizmach psychologicznych, poszukując dynamicznych zależności między cechami osobowości, postrzeganiem sytuacji psychologicznej a zachowaniami agresywnymi. Aby móc prześledzić mechanizmy, które zachodzą w czasie, stosujemy metodologię badań podłużnych. Badania podłużne nieletnich pokażą zmienność rozwojową na przestrzeni roku wszystkich badanych w projekcie zmiennych. Lepsze zrozumienie mechanizmów psychologicznych, które kierują zachowaniami agresywnymi i opracowanie wskazówek i rekomendacji, w jaki sposób można zminimalizować te zachowania u nieletnich, ma istotne znaczenie społeczne pozwalając rozwijać interwencje psychologiczno-terapeutyczne w kilku obszarach, w tym edukacji, resocjalizacji, a nawet w polityce społecznej